

(૨) ટ્રેક નં. ૩ : જીવ, ચેતન, જ્ઞાયક વિષે

❁ ચાલો સાંભળીયે પૂ. ગુરુદેવશ્રી પાસેથી જીવ-ચેતન-જ્ઞાયકનો અદ્ભૂત મહિમા.

❁ “પૂજ્ય ગુરુદેવનું માંગલિક”

❁ ભક્તિ : જ્ઞાયકભાવ નિત્ય ટકતો, ત્રિકાળી છું ધ્રુવરાશિ, પ્રમત નથી, અપ્રમત નથી, હું નિત્ય ઉદ્યોત-પ્રકાશી, સપ્ત તત્વ નહીં, નવ પદાર્થ નહીં, નહીં અશુદ્ધ જીવ આતમા, નર નારક ગતિ વિશેષણ નહીં મુજમાં, નોકર્મ કર્મ નહીં મુજમાં.

❁ ‘સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો, ચેતનરૂપ અનૂપ અમૂરત, સિદ્ધ સમાન સદા પદ મેરો’, અંતર સિદ્ધ સ્વરૂપી પ્રભુ છે. તારી મલિન દશાને કાળે પણ વસ્તુ તો સિદ્ધ સ્વરૂપ જ છે.

❁ અહીં પરમાતમા સર્વજ્ઞદેવ ‘દ્રવ્ય’ એને કહે છે કે આ આત્મા જે ત્રિકાળી ધ્રુવ, ચૈતન્યમૂર્તિ, પૂર્ણાનંદનો નાથ એને અહીં દ્રવ્ય કહે છે. એમાં જે જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ આદિ શક્તિઓ છે તેને ‘ગુણ’ કહે છે. અને એની વર્તમાન થતી દશાઓ, હાલત-એને પર્યાય કહે છે.

❁ મેરા ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદકા કંદ, અતીન્દ્રિય જ્ઞાનકા દળ, અતીન્દ્રિય શાંતિકા સાગર, અનંત ગુણકા ગોદામ, અનંત શક્તિકા સંગ્રહાલય, અનંત સ્વભાવકા સાગર, એસા જિસકો અંતરમેં મિલ ગયા, ઉસકો દૂસરા વૈભવસે ક્યા પ્રેમ? શ્રીમદ્માં આવે છે ‘સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ’, અતીન્દ્રિય આનંદકા સ્થાન. એ ખેતરમેં સે અતીન્દ્રિય આનંદ પાકતે હૈ. રાગ પાકે યે ચીજ આત્મા નહીં.

❁ આત્મા એ ચેતન-એનું ચૈતન્ય એ એનું સ્વરૂપ. જાણવું, દેખવું, જ્ઞાયક એનું સ્વરૂપ. એનું સ્વરૂપ શરીર ને વાણી, મન તો નહીં પણ મહાવ્રત આદિના પરિણામ પણ એનું સ્વરૂપ નહીં.

❁ ભગવાન તરીકે આચાર્ય બોલાવે છે. ‘ભગવાન આત્મા’. જેની ‘ભગ’ નામ ‘લક્ષ્મી’-અનંતજ્ઞાન, અનંત દર્શન, જ્ઞાયક આદિ. એવી લક્ષ્મીનો ‘ભગ્’ નામ લક્ષ્મી-એનું સ્વરૂપ છે.

❁ પ્રભુ! દ્રવ્ય જે વસ્તુ છે એ તો સકલ, નિરાવરણ છે, સકલ નિરાવરણ, એક, અખંડ, એક અખંડ વસ્તુ છે. એક છે. ભેદ નથી અને

પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય છે. જેની જ્ઞાનની દશામાં પ્રત્યક્ષ (આવે છે.) પ્રતિભાસ થાય છે એવો એ શુદ્ધ છે.

❁ જેની જ્ઞાનમૂર્તિ પર્યાયમાં, અરીસામાં જેમ પ્રતિબિંબ દેખાય છે એમ આ પર્યાયમાં-પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય-જ્ઞાનની પર્યાયમાં સારો ભગવાન પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય છે. ‘છે’ એવો ભાસ થાય છે એ પ્રતિભાસમય. સામે અગ્નિ હોય તો અરીસામાં અગ્નિનું બિંબ છે. પ્રતિબિંબ છે. પ્રતિબિંબ છે તો અરીસાની સ્વચ્છતા, એમ જેવો જ્ઞાયક દ્રવ્ય સ્વભાવ છે એવો પર્યાયમાં પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય. પ્રતિભાસમય એટલે ‘જે છે તેવો ભાસે’. જે સકલ નિરાવરણ છે, અખંડ એકરૂપ છે. પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસ. જેની પર્યાયમાં પ્રત્યક્ષ-‘તે જેવું છે તેવું ભાસે છે’. એવો જેને ચૈતન્ય સ્વભાવનો પ્રેમ જાગ્યો છે એ તો ‘ચૈતન્ય ચૈતન્ય’ કરે, એટલે અવિનશ્વર, શુદ્ધ, પરિણામી, પરમભાવ લક્ષણ પરમાત્મા. ‘તે પરમાત્મ દ્રવ્ય તે જ હું છું’ એ આ ચૈતન્ય ચૈતન્ય. ત્રિકાળ, સકલ નિરાવરણ, અખંડ, એક, પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય, અવિનશ્વર, -અવિનાશી વસ્તુ સ્વરૂપ અને શુદ્ધ પારિણામિક સહજભાવ, પરમ પારિણામિક પરમભાવ જેનું લક્ષણ છે. સહજ સ્વભાવભાવ એ જેનું લક્ષણ છે એવો તે પરમાત્મ દ્રવ્ય એ હું છું.

❁ એ વ્યવહારે પ્રાપ્ત થાય નહિ, નિમિત્તથી પ્રાપ્ત થાય નહિ. એ તો પ્રત્યક્ષ પ્રતિભાસમય જ્ઞાનની પર્યાયમાં ભાસે સીધો— એવો જે પરમાત્મ દ્રવ્ય ‘તે જ હું છું’ એમ કહે છે. ‘તે હું છું’ (એમે)ય નથી.

❁ અહીં તો અનંત અનંત ફળ-ફૂલથી ભરેલું જેમ ઝાડ હોય એમ અનંત અનંત ગુણના ફળ પાકે એવી કંઈ અંદર નિધિ નિધાન છે એવો અદ્ભૂત આત્મા તારા ગાણા પૂરા સર્વજ્ઞ પણ ન કરી શકે.

❁ પ્રભુ! તે પુણ્ય અને પાપના ભાવનો કર્તા ઈ તું નહીં. પરનો કર્તા તો નહીં પણ પુણ્ય પાપનો (કર્તા તું નહીં) કારણ કે પ્રભુ! તારું સ્વરૂપ તો શુદ્ધ જ્ઞાનધન છે. એ જાણનાર-દેખનાર છે. એ જ્ઞાતા પ્રજ્ઞાયક્ષુ આનંદબ્રહ્મ છે. પ્રજ્ઞાબ્રહ્મ સ્વરૂપ પ્રભુ છે ‘પ્રજ્ઞા’ નામ ‘જ્ઞાન’ અને ‘બ્રહ્મ’ નામ ‘આનંદ’.

❁ ‘સમતા, રમતા, ઉર્ધ્વતા, જ્ઞાયકતા સુખભાસ. જ્ઞાયકતા, ચૈતન્યતા,

વેદકતા, (ચૈતન્યતા) એ સબ જીવ વિલાસ' એટલે કે જેની હૈયાતિમાં આ ચીજ શું છે? એમ જણાય છે. જેમના વિદ્યમાનપણામાં દરેક પ્રસંગે જેનું જ્ઞાન કરનારો છે એ ઉર્ધ્વ નામ મુખ્ય છે.

❁ આત્મા સર્વોત્કૃષ્ટ આશ્ચર્યકારી છે. એની અદ્ભુતતાના આશ્ચર્યની શું વાત? જેના એક ગુણમાં-જ્ઞાનની એક શક્તિમાં, કેવલજ્ઞાનની આદિ અનંત પર્યાય ઉત્પન્ન હો તો પણ તે શક્તિ રહિત નહીં હો જાતી. શક્તિ તો પૂરણ રહેતી હૈ અંદરમં.

❁ જીવતી જ્યોત કદી ઝાંખી હોતી નહીં ઔર કદી વૃદ્ધિ હોતી નહીં એસી જીવતી જ્યોતિ અંદર બિરાજે હૈ-જ્ઞાયક. ઝાંખી હોતી નહીં, કમી હોતી નહીં ઔર વૃદ્ધિ હોતી નહીં. કમી-વૃદ્ધિ તો પર્યાયમં હૈ. વસ્તુમં કમી વૃદ્ધિ હૈ હી નહીં.

❁ એ સર્વોત્કૃષ્ટ એ પરમાત્મા કહેવાય. પ્રભુ! તું પોતે પરમાત્મા છો. જો પરમાત્મા જ ન હોય તો સર્વજ્ઞની પરમાત્મદશા આવશે ક્યાંથી? ક્યાંય બહારથી આવે એવી છે? જે ત્રણ લોકના નાથ અંદર ચૈતન્ય આનંદ કંદ પ્રભુ એમાં ક્ષણિક વર્તમાન પરિષદ અંદર આતા નહીં. તારાથી મોટો કોઈ સિદ્ધ અને અરિહંતેય નથી. અરિહંત અને સિદ્ધ પણ એક પર્યાય છે અને તું તો એવી અનંતી પર્યાયનો સાગર છો. એ ભગવાન એ પણ અનંતગુણના સાગર છે.

❁ તું એક ચીજ છો. અનાદિ-અનંત, નિત્ય આનંદ, અવિનાશી પ્રભુ. એ આત્મા છેદાય નહિ, ભેદાય નહિ, અવિનાશી-એવી સત્ ચીજ છે.

❁ પોતાની હૈયાતી-જાણનારની ન હોય તો 'આ છે, આ છે' તે જાણ્યું કોણે?

❁ રાગ થયો. પણ એ 'રાગ છે' એમ જાણ્યું કોણે? ઈ જાણનારો મુખ્ય ત્યાં છે. જ્ઞાયકતા, ચૈતન્યતાનો વિલાસ સ્વભાવ મુખ્ય છે.

❁ ધ્યેય-પ્રમુખ વસ્તુ-અનંતગુણકા એક પિંડ વસ્તુ. એ આત્મા જ-આત્મા હી એક સાર જગતમં હૈં.

❁ કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય પણ એક સમયકી અવસ્થા અને એ પણ નાશવાન. કેવળજ્ઞાન ભી એક સમયકી અવસ્થા નાશવાન. એક સમયકી અવસ્થા દૂસરે સમય નહીં રહેતી. ભગવાન અંદર હૈ એ તો ત્રિકાળી અવિનાશી હૈ.

❖ જેની પૂરણાતાના ગુણોની આશ્ચર્યકારી શક્તિ. એ વચનોમાં આ શકે નહીં. વિકલ્પસે જાનનેમં આ સકતે નહીં. એસી સર્વોત્કૃષ્ટ પ્રભુ! આશ્ચર્યકારી વસ્તુ હે.

❖ ભૂલમાં પણ સ્વતંત્ર છો! અને તું રખડપટ્ટી વખતે પણ શુદ્ધ પદાર્થ રહ્યો છો.

❖ હે મિથ્યાત્વની ભૂલ એવી કરેલી કે 'હું નથી' એવી પણ મિથ્યાત્વની ભૂલ કરી. એ પણ તું સ્વતંત્ર છો. ભૂલ કરવામાં એવું કર્યું છતાં વસ્તુ તો શુદ્ધ છે એ છે જ. વસ્તુમાં અશુદ્ધતા એ કારણે આવી નથી.

❖ રાગ ને ઉપસર્ગ આવે તો એ તો જડની દશા છે. આત્મા રોગવાળો થઈ જાય કે ઉપસર્ગવાળો થઈ જાય એમ નથી. આત્મા તો નિરોગ અને નિરૂપસર્ગ છે.

❖ પર્યાય જો હૈ વો રાગકા સંબંધ કરતી હૈ તો મલિન હોતી હૈ પણ પર્યાય રાગ સે મલિન હો તો દ્રવ્ય મલિન હો ગયા? દ્રવ્ય તો શુદ્ધ ત્રિકાળી એકરૂપ વસ્તુ પડી હૈ. ચાહે તો નિગોદમં હો કે ચાહે તો સર્વાર્થસિદ્ધિમં હો, ચાહે તો સિદ્ધિમં. દ્રવ્ય જો હૈ વો તો ત્રિકાળી શુદ્ધ નિર્મળ હી હૈ. મુક્ત સ્વરૂપ હી હૈ.

❖ અનંત શક્તિકા સંગ્રહ સ્વરૂપ પ્રભુ! યે ચીજ જો હૈ વો સર્વોત્કૃષ્ટ હૈ જિસમં પર્યાયકા ભી અભાવ હૈ.

❖ જેમ વો ગંભીર ચીજ દિખતે હૈ ક્ષેત્ર ને કાળ. હૈ તો નહીં. કબસે કાળ હુઆ ઉત્પન્ન? દ્રવ્યકી પર્યાય પહેલી કંઈ? આત્મા કે કોઈ પણ ચીજ ઉસકી પર્યાય પહેલી કંઈ? જેસે વો ગંભીર, ગંભીર. ક્ષેત્રને કાળકા ગંભીર. એસા ઉસકે ગુણ કા ગંભીર, એસા અનંત અનંત ગુણ કા ગંભીર. એસા એક રૂપ તત્ત્વકા મહા ગંભીર. (આત્મા હૈ)

❖ પર્યાય વિનાની ત્રિકાળી ચીજ તે નિશ્ચય આત્મા. કેવળજ્ઞાન પણ નાશવાન. એ પર્યાય કેવળજ્ઞાન. પુણ્ય-પાપ, આસ્રવ-બંધ-સંવર-નિર્જરા અને મોક્ષ-સાતેય પર્યાય નાશવાન છે કેમકે પર્યાય છે એક સમયની સ્થિતિ મુદત છે તે નાશવાન છે અને ભગવાન ત્રિકાળી વસ્તુ છે એ અવિનાશી છે અને એ અવિનાશી ત્રિકાળી વસ્તુ છે તેને અહીંયા નિશ્ચયથી સત્યાર્થ આત્મા કહીએ છીએ. સત્ આત્મા યે હૈ.

❖ ત્રિકાળી જ્ઞાયક સત્તા પૂરણ એને નિશ્ચય આત્મા, સત્ આત્મા, એક

છે એમ કહેવામાં આવ્યું છે. પર્યાયને સત્ આત્મા નહીં કેમકે પર્યાય નાશવાન છે. કેવળજ્ઞાનની પર્યાય નાશવાન છે.

❁ શાશ્વત શુદ્ધિ ધામ પ્રભુ! વસ્તુ પોતે એસી. એવી છે શાશ્વત અને શુદ્ધિ ધામ. શુદ્ધનું સ્થળ. શુદ્ધસ્થાન. જેમાંથી શુદ્ધિ પાકે. આનંદ અતીન્દ્રિય પાક થાય. અતીન્દ્રિયજ્ઞાન થાય એવો એ શુદ્ધધામ આત્મા છે. શાશ્વત ત્રિકાળી વસ્તુ છે. કાયમની ચીજ, એક સમયની પર્યાય સિવાયની ચીજ. રાગ સે તો રહિત, સંયોગનો સંબંધસે તો રહિત, પણ એક સમયની પર્યાયસે પણ રહિત.

❁ પોતાના આનંદ અને જ્ઞાનમાં રહે છે માટે તેને (આત્માને) પુરુષ કીધું છે.

❁ અહીં જે આત્મા ત્રિકાળી સ્વભાવી, દ્રવ્ય વસ્તુ છે. દ્રવ્ય વસ્તુ છે, એ સહજ તત્ત્વ સ્વભાવી છે અને તે અખંડ છે. એમાં પર્યાયનો ભેદેય નથી. રાગની, ખંડ-ખંડ જ્ઞાનની દશા નથી. તેમ રાગ નથી એવી અખંડ ચીજ છે એ વસ્તુ. અખંડ કહો, અભેદ કહો, વસ્તુ અનાદિ, અનંત, અખંડ ચીજ છે.

❁ અહીંયા તો એક આત્મા એસા-રાગ સાર નહીં, વ્યવહાર રત્નત્રય વિકલ્પ સાર નહીં, શરીરકી નગ્ન ક્રિયા વો સાર નહીં. અહીં તો સારમેં સાર તત્ત્વ. એક સમયકી પર્યાય પણ સાર નહીં. ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદકા પુંજ પ્રભુ આત્મા હી, એમ ને? આત્મા જ, એક સાર હૈ.

❁ (આત્મા) અગમ્ય છે એ વિકલ્પથી અગમ્ય છે પણ જ્ઞાનથી ગમ્ય છે. જ્ઞાન કહેતા તો ગમ્ય છે. તેનું કોઈપણ વિકલ્પ દયા-દાન અને વ્રત-ભક્તિ અને પૂજા એવા વિકલ્પથી પ્રાપ્ત થાય એવી ચીજ છે નહીં.

❁ ભગવાન! તું સર્વજ્ઞ સ્વભાવી છો. વીતરાગ સ્વરૂપી છો. એથી તું અતીન્દ્રિય આનંદ સ્વરૂપ છો. તારું સ્વ-રૂપ એ છે, તારું સ્વરૂપ એ છે કે રાગ તારો સ્વ-રૂપ નહીં.

❁ સ્ફટિકમાં પ્રતિબિંબ ઉપરથી-પ્રતિબિંબ એટલે જે સામે ચીજ હોય તેનો અહીં (બિંબ) પડે તેને પ્રતિબિંબ કહેવાય. (પ્રતિબિંબ) દેખાવા છતાં સ્ફટિક તો નિર્મળ છે. તેમ જીવમાં વિભાવો જણાવા છતાં એ તો જ્ઞાયકભાવનો પિંડ પ્રભુ-એમાં રાગાદિ દેખાવા છતાં એ રાગથી તદ્દન

જુદો છે. જણાવા છતાં જે નિર્મળ, નિર્લેપ છે, વસ્તુ તો નિર્લેપ છે.

❁ મુક્ત સ્વરૂપ છો. એ પર્યાયમાં અલ્પતા છે એ તારું સ્વરૂપ નથી. રાગ-દયા-દાનના ભાવ એ પણ તારું સ્વરૂપ નથી. આ હિંસા-જુદું-ચોરી-ભોગ વાસના-કામ ક્રોધ આદિના ભાવ એ અધર્મ-પાપ-એ પણ તારા સ્વરૂપમાં નથી. પ્રભુ! જો તારા સ્વરૂપમાં એ હોય તો એ જુદા પડે નહીં.

❁ અપના ચૈતન્ય ઝળહળ જ્યોતિ ચૈતન્ય પ્રજ્ઞા-જ્ઞાનગુણ સ્વરૂપ આત્મા. અનાદિ અણકરેલ, અણબનેલ, અનુબંધી બળે બનનાર-બનાવનાર કોઈ નહીં. ઔર નાશ કરનાર કોઈ નહીં, એસી ચીજ અંદર સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! સત્, સત્, સત્ જ્ઞાન ને આનંદ હૈ.

❁ પ્રભુની પર્યાયના તળિયામાં પ્રભુતા પડી છે કે જે પ્રભુતાનો પાર ન મળે. અનંત અનંત આનંદ, અનંત અનંત અનંત એ આનંદ કેટલો? કે આ આનંદ અનંત અનંત અનંત. છેલ્લો અનંત કયો? કે છેલ્લો અનંત છે નહીં. એવો અતીન્દ્રિય આનંદનો કંદ પ્રભુ! એવો અતીન્દ્રિય જ્ઞાનનો રસ. એવો અતીન્દ્રિય સ્વચ્છતા અને પ્રભુતાનો પિંડ. (છે)

❁ શુદ્ધ સ્વરૂપ આ નિત્ય ધ્રુવ 'સ્વભાવ' છે. 'સ્વ'નામ પોતાનો ભાવ છે. વસ્તુ જેમ નિત્ય છે પ્રભુ, તેમ એનો 'સ્વ'ભાવ ધ્રુવ છે. એ સાંભળતા શરીરથી સોંસરવટ એટલે શરીરથી ભિન્ન-કાળજામાં ઘા વાગી જાય. (અને લાગે કે) આવો સ્વભાવ મેં કોઈ દી સાંભળ્યો નથી.

❁ વસ્તુ છે તેમાં અનંત વસેલું (છે) જેમ વસ્તુ ત્રિકાળ છે તેમ તેની શક્તિઓ અને સ્વભાવ, ગુણ, ત્રિકાળ છે. ત્રિકાળ છે એવું જે ભાન, અનુભવ થયો કે આ તો વસ્તુ પવિત્ર છે એમ બધા આત્માઓ પવિત્ર જ છે.

❁ અંદર ભગવાન આત્મા તે કોણ છે આ અંદર? દેહના રજકણો તો માટી છે. જે ચૈતન્યના આનંદ અને શાંતિના રસથી ભરેલો ભગવાન આત્મા. બધા ભગવાન આત્મા આવા જ છે અંદર. અરે! એને કોઈ દિવસ પોતાની મોટપની એને ખબર ન મળે. રંકમાં વેચાઈ ગયો પ્રભુ પોતે.

❁ ચૈતન્ય જ્યોતિ-ઝળહળ જ્યોતિ. ચૈતન્ય કા પ્રકાશકા પૂરકા નૂર સ્વભાવ. ચૈતન્યના પ્રકાશનો પૂરનો નૂર પ્રભુ આત્મા હૈ અંદર.

❁ ‘જીવતર’ શક્તિથી જીવનારો પ્રભુ તું છો. અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદ અને અનંત વીર્ય. મૂળ ચતુષ્ટય મૂળ.

❁ એક ચૈતન્ય સ્વભાવ—આનંદનું ધામ-પ્રભુ-જ્ઞાનનો, સુખનો સાગર, અતીન્દ્રિય શાંતિનો સમુદ્ર-એવો જે સ્વભાવ શરીર પ્રમાણે ક્ષેત્ર હોવા છતાં જેના ભાવની શક્તિની અપરિમિતતા, સ્વભાવને માપતા એની હદ શી? એવો આત્માનો જ્ઞાન, આનંદ ને શાંતિના અપરિમિત સ્વભાવને સાંભળતા કાળજે ઘા વાગે અને શરીરથી સોંસરવટ જુદો પડી જાય.

❁ જેમ ચૈતન્ય એટલે ચૈતન્ય એટલે આત્મા એમ. ચૈતન્ય સ્વભાવી, જાણક સ્વભાવી. જાણન, દેખન, પ્રકાશ સ્વરૂપી આત્મા. ‘ઉઘડ્યો છે’ એટલે ‘પર્યાયમાં અનુભવાણો છે’. પર્યાયમાં એવો અનુભવ થયો છે તેને બધું ચૈતન્યમય જ ભાસે છે.

❁ એ વિકલ્પ નામ રાગથી રહિત તેરી ચીજ હૈ અને તેથી જ્ઞાનકા પિંડ હૈ. જ્ઞાનકા પૂંજ હૈ. અને પુરાતન રાગ આદિ વિકલ્પસે પ્રભુ તેરા આસન ભિન્ન અંદર. તેરી ચીજ ભિન્ન અંદર હૈ.

❁ એક પ્રભુ આત્મા સ્વભાવ સ્વરૂપ છે. શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ સ્વભાવ છે. એ ત્રિકાળી સ્વભાવ છે. જેની હૈયાતી આનંદના અને જ્ઞાનના સ્વભાવવાળી હૈયાતિ છે એવા સ્વભાવની વાત સાંભળતા રાગ અને નિમિત્ત અને પર્યાયમાંથી ખસી જાય, સોંસરવટ અંદર ઘા (પડે). પ્રભુ અંદર મોટો છે (અંદર).

❁ ચૈતન્યના પ્રકાશનો પુંજ પ્રભુ! બધા ચૈતન્યના પ્રકાશના પુંજ છે. બીજી ચીજો છે એ તો ફક્ત ભિન્ન તરીકે જ્ઞેય છે. એનું સ્વરૂપ નથી એ. એનું સ્વરૂપ તો જ્ઞાનમય, ચૈતન્યમય આત્મા છે.

❁ ભક્તિ : એ મેરે, એ મેરે, એ મેરે જ્ઞાયક પ્રભુ!

એ મેરે ચેતન પ્રભુ! તુજસે બઢકર કૌન?

❁ જેનો સ્વભાવ-વસ્તુ, પ્રભુ અને એનો સ્વભાવ એને હદ શી? અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદ, અનંતવીર્ય, અનંત સ્વચ્છતા, અનંત ઈશ્વરતા, અનંત જીવતર, અનંત કર્તાની શક્તિ, અનંત કાર્યની શક્તિ, અનંત સાધનની શક્તિ એવો જે સ્વભાવ છે. સ્વભાવ છે. પર્યાય થઈ એ તો જુદી રહે છે. એવો સ્વભાવ સાંભળતા કાળજે ઘા વાગે. એને સાંભળતા

શરીરને સોંસરવટ કાળજામાં ઊતરી જાય. રૂંવાટે રૂંવાટા ખડા થઈ જાય.
 ❀ સ્વરૂપ શુદ્ધ છે ઈ સિદ્ધપણે. પર્યાયમાં અશુદ્ધતા હોવા છતાં વસ્તુ તો શુદ્ધ જ છે. શુદ્ધ જ છે ત્રિકાળ, ઈ ત્રિકાળ શુદ્ધને સિદ્ધપણે જ્યાં જોયું. આવી ચીજ બધાની છે. બધા ભગવાન. અમે બધાને સિદ્ધપણે જ દેખિયે છીએ. અમે આત્માને સિદ્ધપણે જોયો, જાણ્યો એથી તે વસ્તુ સિદ્ધસ્વરૂપી છે તે જ આત્મા છે. એમ જોનાર બીજાના આત્માને પણ સિદ્ધપણે જુએ છે.

❀ એની દશામાં પુણ્ય-પાપ એ તો વિકારમાં જાય છે. એ કાંઈ આત્મામાં જાતા-આવતા નથી. અમે તો બધાને ચૈતન્ય જ દેખી રહ્યા છીએ.

❀ જ્યાં સમ્યક્દર્શન-સત્યના દર્શન થયા. પૂરણ સત્ય, પૂરણ અસ્તિત્વ જોતાં જ સત્યાર્થ વસ્તુનો અનનુભવ થયો અને ઈ છે એમ થયું તો એવી જ રીતે બધા આત્માઓ એવા જ છે. પર્યાય બુદ્ધિ ગઈ ઈ બીજાને પર્યાયબુદ્ધિથી દેખતો નથી. બીજાને પણ દ્રવ્યબુદ્ધિથી દેખે છે.

❀ આવી વાત છે. આ તો કરવું, ને આ કરવું ને આને એમાં ફેંકાઈ ગયો. ‘કરવું’ જેનામાં છે જ નહિ, એ તો જ્ઞાયકનો પિંડ. પ્રભુ! કાંઈ રાગના ને ઉદયના ભાવનો અકર્તા સ્વભાવ સ્વરૂપ એટલે કે જ્ઞાતા દષ્ટા સ્વરૂપ જે પોતાની ચીજને એવી જોઈ, અનુભવી તો એવા બધાના આત્માઓ છે એમ દેખે છે.

❀ અમે તો બધાને ચૈતન્ય જ દેખી રહ્યા છીએ. એનો અર્થ પોતે ચૈતન્ય જ છે એવો અનુભવ થયો. ચૈતન્ય જ્ઞાનમૂર્તિ જ્ઞાનસ્વરૂપ-જ્ઞાનના પ્રકાશનો પૂર. એ જ્યાં અનુભવમાં આવ્યું ‘તો એ હું છું આત્મા’. એવા જ બધા આત્મા, એવા જ છે. પણ વસ્તુ દૃષ્ટિએ વાત છે. ‘સર્વ જીવ છે સિદ્ધસમ’.

❀ જ્ઞાનનો સાગર પ્રભુ છે. પ્રભુ અંદર આત્મા દેહદેવળમાં-ચાહે તો બાળક હો કે વૃદ્ધ હો, સ્ત્રી હો કે પુરુષ હો. ભગવાન આત્મા તો અંદર જે છે એ તો સુખનો સિંધુ છે. દરિયો છે દરિયો મોટો અને અતીન્દ્રિયજ્ઞાનનો સમુદ્ર છે.

❀ રાગ-દ્વેષને હરે તે હરિ. પ્રભુ પોતે હરિ છે. રાગ-દ્વેષ ને મિથ્યાત્વ હરે તેને હરિ કહીએ એવો પ્રભુ પોતે આત્મા છે.

❀ ભાઈ! તું પ્રભુ છો અંદર. મોટો. સર્વોત્કૃષ્ટ તત્ત્વ છો. તારી પૂર્ણતાના

વખાણ સર્વજ્ઞની વાણીમાં પણ પૂરા ન આવે એવું તારું સર્વજ્ઞ(પદ), અને સર્વદર્શી અને સર્વ આનંદ, સર્વ શાંતિ, સર્વ પ્રભુતા-એવા સર્વ ગુણોથી પરિપૂર્ણ પ્રભુ છો ભાઈ!

❁ ત્રિકાળી આનંદનો કંદ પ્રભુ છે સહજ. જે નવું કરવું નથી અને જેમાંથી ક્યાંય જાતું નથી. જે ચીજ છે અંદર એમાં કાંઈ નવું કરવું પડતું નથી. એ તો ‘છે’ અને એમાંથી ક્યાંય જાતું નથી. નવું કરવું પડતું નથી અને કંઈ જાતું નથી. ‘છે’. (તે છે)

❁ પોતાનો સ્વભાવ છે જે ખરેખર સ્વભાવ છે. સહજ છે. સહજ છે. નવો કરવો પડતો નથી. તેમ એમાં ઓછપ થતી નથી. તેથી પૂરું કરવું પડે. પૂરણ ચીજ છે એમાં ઓછપ થતી નથી. ઘટતું નથી. તેને વધારવું પડે. એ તો છે ને એમ ને એમ છે. જીવતર શક્તિથી જીવે તે ‘જીવ’ છે.

❁ આત્માનો અનુભવ સ્વભાવ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રરૂપ છે. ત્રિકાળ હું દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર છું. એનું પરિણમન થાય એ વર્તમાન મોક્ષમાર્ગ એ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર.

❁ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર જેમ છે અસંખ્ય યોજનમાં. એના તળિયામાં એકલા રતન ભર્યા છે. શાસ્ત્રમાં પાઠ છે. સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર. છેલ્લો સમુદ્ર. સ્વયંભૂ, અસંખ્ય યોજનમાં. ત્યાં રેતી નથી. નીચે એકલા રતન ભર્યા છે. એમ આ ચૈતન્ય રતન ભગવાન -એમાં કોઈ વિકાર નથી. એકલા આનંદના રતન ભર્યા છે. જ્ઞાન ને આનંદ ને શાંતિ ને સ્વચ્છતા ને પ્રભુતા, એવા અનંત રત્નો ભર્યા છે તેમાં. એના તળિયે-સ્વયંભૂના તળિયે રતન છે. એમ સ્વયંભૂ પોતે પોતાથી થયેલો છે. એનો કોઈ કર્તા નથી એમ ભગવાનના અંતરમાં પોતે ભગવાન સ્વરૂપ છે એના અંતર તળિયે ધ્રુવમાં અનંત રત્ન ચૈતન્યના પડ્યા છે.

❁ ચૈતન્ય દ્રવ્ય નિર્મળ છે. એ રાગ સ્વરૂપે છે જ નહિ.

❁ ભગવાન એમ કહે છે કે અમારું સ્મરણ કરતાં તને જે રાગ થાય એ તારું સ્વરૂપ જ નથી. ઈ તો નિર્મળ છે, પ્રભુ તો. પ્રભુ પ્રભુને એમ કહે છે કે પ્રભુ! તને અમારી ઉપર નજર કરતા તને જે રાગ થાય એ તું નહીં, તું તો નિર્મળ છો. ચૈતન્ય દ્રવ્ય તો નિર્મળ છે. વસ્તુ તો નિર્મળ જ્ઞાન પિંડ છે.

❁ જેમ સ્ફટિકમણિમાં લાલ છાંય દેખાય છતાં નિર્મળ સ્ફટિક તો જુદી ચીજ છે. એથી લાલ રંગે રંગાયેલો નથી. એમ ભગવાન આત્મામાં ક્રોધ, માન આદિ કંઈક થાય ને દેખાય છતાંય ભગવાન આત્મા તો તેના રંગે રંગાયેલો નથી. એને રાગનો રંગ ચડ્યો જ નથી. એ તો વીતરાગના રંગે ચડેલો છે આત્મા અનાદિથી. જિન સ્વરૂપ છે.

❁ પરમાણુ જેમ વર્ણ ગંધ, રસ, સ્પર્શ વિનાના ન થાય એમ ભગવાન આત્મા અનંત અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત આનંદથી ભરેલો—એ વિનાનો આત્મા થાય જ નહીં.

❁ અંદર સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ પોતે. ‘સત્’ચિત્ આનંદ. જ્ઞાન અને આનંદની મૂર્તિ એ આત્મા કદી મલિન ન થાય. દ્રવ્ય જે વસ્તુ. વસ્તુ જેને તત્ત્વ કહીએ—ચૈતન્ય રસ, ગંધ, ગઠ. ચૈતન્યના રસનો ગઠ ઈ છે. એના કિલ્લામાં રાગ પેસી ન શકે.

❁ ભગવાન તરીકે તો બોલાવે છે પ્રભુ. ભગવાન આત્મા આમ કે છે. ‘ભગ્’ નામ અતિન્દ્રિય આનંદ અને અતિન્દ્રિય જ્ઞાન—એ ‘ભગવાન’ એવા લક્ષ્મીનો વાન (એટલે) એનું રૂપ છે.

❁ તારી જાત તો સિદ્ધની જાત છે. સિદ્ધમાં જેમ રાગ-દ્વેષ પર્યાયમાં પણ નથી તેમ તારા દ્રવ્યમાં નથી. શ્રીમદ્માં આવે છે ને ‘સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ્’. સિદ્ધ સ્વરૂપી વીતરાગમૂર્તિ (છે).

❁ તેરા નાથ નિર્મળ આનંદ પડ્યા હૈ ને અંદર. સચ્ચિદાનંદ અતિન્દ્રિય આનંદકા ધામ હૈ. ને! સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ. આનંદકા ફળ ને!. વિભાવ તો દુઃખ દુઃખ દશા હૈ. યાહે તો શુભ-અશુભ હો પણ બેય દુઃખ દશા હૈ. ભગવાન આત્મા અંતર અતિન્દ્રિય આનંદ સ્વરૂપ હૈ.

❁ મેરા આત્મા તો સદૈવ અકેલા હૈ. સદૈવ. સદા એવં. ત્રિકાળ જ નિર્મળ હૈ. એકલા હૈ. ત્રિકાળ એકલા હૈ.

❁ મૈં તો અકેલા હૂં. રાગ અને પર દ્રવ્યસે મેરે સંબંધ હૈ એસે માનના ‘બગડે’ હૈ. દશા બગડી હૈ મિથ્યાત્વથી. મૈં જહાં હૂં, ત્યાં તો રાગેય નહીં અને જ્યાં રાગ હૈ ત્યાં મૈં નહીં. રાગકા લેપ મેરે કો નહીં. નવ તત્ત્વમેં રાગ તો પુણ્યતત્ત્વ, પાપતત્ત્વમેં જાતે હૈ. મેરે ચીજમેં નહીં.

❁ મેં તો લેપ રહિત-રાગકા લેપ રહિત ચૈતન્યદેવ હું. ચૈતન્ય રત્નાકર. અચિંત્યદેવ. મેં તો જ્ઞાન, આનંદ આદિ અનંત જીવ શક્તિકા દેવ હું. પોતાનું દ્રવ્ય તો ત્રિકાળ હૈ અનાદિ અનંત, ચૈતન્ય ઘન પ્રભુ! અનંત ચૈતન્ય રત્નાકરની ખાણ આત્મા. હું તો અનાદિથી છું જિસકા જનમ હોતા નહીં, ઉત્પત્તિ હોતી નહીં, વ્યય હોતા નહીં, મરણ નામ (એટલે) વ્યય. ભગવાન આત્માકી ઉત્પત્તિ નહીં હોતી, એમ વ્યય નહીં હોતા. ઉત્પત્તિ વ્યય રહિત હૈ. જગતના સંયોગી દ્રવ્યો (નો લેપ નથી) દ્રવ્યમાં પણ એ તો નિર્લેપ છે. પરકે સાથ સંબંધ નહીં જગતકા ક્ષેત્ર હૈ ઉસકે સાથ સંબંધ નહીં, નિર્લેપ ભિન્ન, હૈ જગતકી કાળ સ્થિતિ-અવસ્થા જગતકી-ઉસસે ભી ભિન્ન નિર્લેપ હૈ ઓર જગતકા ભાવ-દ્રવ્યસ્વભાવકા ભાવ આદિ પરકા-ઉસસે ભી ભિન્ન હૈ.

❁ ભગવાન આત્મા નિરાવરણ હૈ. અશુદ્ધ આવરણ નહીં. અશુદ્ધતા નહીં. અલ્પતા નહીં. ઓછપ નહીં. ઈ તો પરિપૂર્ણ ભગવાન. પરિપૂર્ણ પડ્યા (છે).

❁ ચૈતન્યગૃહ, અનંત ગુણોનો એક પિંડ. એવો પ્રભુ. એ ખરું વિશ્રાંતિ. વિશ્રાંતિ લેવા માટે ગૃહ એક છે. નિજ ઘર જ વિશ્રાંતિનું સ્થાન છે. રાગાદિ પર ઘર-એ થાક, રાગ અને થાકના, દુઃખના સ્થાન છે.

❁ અસંખ્ય પ્રદેશી અનંતગુણકા ધામ બાદશાહ-એ અપના સ્વદેશ હૈ. અસંખ્ય પ્રદેશમેં અનંતાગુણકી પ્રજા યે હી હમારા દેશ હૈ. એ રાગ યે હમારા દેશ નહીં. એ હમારા પરિવાર નહીં.

❁ ચૈતન્ય પદાર્થ પૂર્ણતાસે ભરા હૈ. મેરી ચીજ તો પૂરણ ગુણસે પૂરણસે ભરા હૈ. મેરેમેં રાગ તો નહીં, પણ મેરેમેં અપૂર્ણતા ભી નહીં. ‘શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્ય ઘન, સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ’. શ્રીમદ્નું વાક્ય છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર. ‘શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્ય ઘન’. ‘શુદ્ધ’ નામ પવિત્ર, ‘બુદ્ધ’ (નામ) જ્ઞાનકા સાગર, ‘ચૈતન્યઘન’ નામ અસંખ્ય પ્રદેશી. સ્વયં જ્યોતિ-અપને સે અપની ચૈતન્ય જ્યોતિ અનાદિસે હૈ ઓર ‘સુખધામ’-અતીન્દ્રિય આનંદકા સ્થાન હૈ. ‘બીજું કહીએ કેટલું, કર વિચાર તો પામ’.

❁ નિર્વિકલ્પ ચીજ હૈ ને પ્રભુ! જિસમેં વિકલ્પ કા સહારા હી નહીં. એસી

ચીજ અંદર સહજ પડી છે ઓર સુગમ છે. રાગકો અપના કરના છે તોયે દુર્ગમ છે. રાગ-વિકલ્પ જો છે યે, અપના કરના અને રખના હો તો દુર્ગમ છે ક્યોંકી રાગ અપના નહીં હો સકે કદી. ઉસે એક પરમાણુકો ભી અપના કરના હો તો નહીં હો શકે પણ અપની ચીજ છે, વો તો સહજ છે ને!

❁ અકેલા હી છે. પ્રભુ! તું તો એકલો છે. સુખ-દુઃખ, ભોગનેવાલા, સ્વર્ગ અને નરકમેં ગમન કરનેવાલા કેવલ તું અકેલા છે. મરતા છે એકલા જીવ એવમ્ જન્મ એકાંકી કરે, સહતા સો એકલા હી, મરણ, ઓર મુક્તિ એકાંકી કરે. તું અકેલા હી મોક્ષ જાનેવાલા છે. અકેલા આનંદકી દશા પ્રાપ્ત કર મુક્ત હોનેવાલા છે. કોઈ સંબંધ છે નહીં. ઈસલિયે તું આત્મદર્શન પ્રગટ કર.

❁ ભગવાન આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! ‘સત્’-કાયમ રહેનાર, ચિત્-જ્ઞાન અને આનંદ-પ્રજ્ઞા બ્રહ્મ સ્વરૂપ હી ઉસકી ચીજ છે. સચ્ચિદાનંદ સ્વભાવ-એ સિવાય કોણ આશ્રય કરે એ વસ્તુ તેરે. તેરેકો લક્ષ્મી મિલે, શરીર મિલે, અનુકૂળતા (મિલે તો), આશ્ચર્ય અને વિસ્મયતા તને હો જાતી છે. યે મૂઢતા છે. ભગવાન અંદર સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ! સત્ નામ શાશ્વત. ‘સિદ્ધ’ નામ જ્ઞાન અને આનંદ. એ અતીન્દ્રિય આનંદ અને જ્ઞાનનો ગોદામ પ્રભુ છે આત્મા. ઉસકા ભાન બિના ઉસકો આશ્ચર્યકારી વસ્તુ હો તો યે છે. આનંદ સ્વભાવ-પ્રજ્ઞાબ્રહ્મ ભગવાન-‘પ્રજ્ઞા’ નામ જ્ઞાન અને ‘બ્રહ્મ’ નામ આનંદ. એ જ્ઞાન સ્વરૂપ અને આનંદ સુખ સ્વરૂપ. જેમ શક્કર સફેદાઈ અને મીઠાશસે ભરી પડી છે એસે પ્રભુ આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદનો (ગોદામ), અતીન્દ્રિય જ્ઞાન, અતીન્દ્રિય આનંદ એથી ભરપૂર ભરા પડા છે.

❁ ભગવાન આત્મા અસંખ્ય પ્રદેશી છે. જેમ સાંકળી હોતી છે ને ચેન, ચેન. હજાર કડી હોતા છે હજાર કડી. નાના મોટા. નાના બાળકને નાખવા હોય તો એકદમ થોડો. મોટાને મોટો. એમ આત્મા શરીર પ્રમાણે રહે. મચ્છનું શરીર હજાર યોજન થાય. હજારો જોજનમાં જાય તો પહોળો થઈ ગયો અને કીડીમાં જાય તો સંકોચાય, એવા અસંખ્ય પ્રદેશ છે. ઝીણી વાત છે બાપા. ઈ અસંખ્ય પ્રદેશ-દરેક પ્રદેશમાં અનંતગુણ રતનના

કમરા ઓરડા ભર્યા છે અંદર. પૂર્ણા હૈ આત્મા. ભગવાન! તો ઉસમેં અનંત અનંત અનંત અનંત અનંત અનંત. અનંતની સંખ્યાના અનંતગુણા કરો તો પણ આખિરકા અનંત. ઉસકા આ છોડા આખિર આ પર્યાય ઐસા હૈ નહીં. ક્ષેત્ર અમાપનું માપ કરનેવાલી પર્યાય. ક્ષેત્રજ્ઞ ભગવાન આત્મા હૈ. તો ઉસકા ગુણ જ્ઞાન, દર્શન, આનંદ ઐસા અનંત. ઐસા અનંતગુણા ઉસસે અનંતગુણા અનંત. આ આખિરકા પર્યાય, આ ગુણ હૈ ઐસા હૈ નહીં ઉસમેં.

❀ અંદર રાગસે ભિન્ન અને પર્યાયસે પણ ભિન્ન—ઐસી સૂક્ષ્મ ચીજ હૈ પ્રભુ! હૈ ભલે અનંત ગુણ પૂર્ણા, પણ હૈ સૂક્ષ્મ. યે વિકલ્પ સે, દયા-દાનના-રાગની મંદતાસે પકડમેં નહીં આતા. વ્યવહાર રત્નત્રય, દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધા કે પંચ મહાવ્રતના વિકલ્પ-ઉસસે પકડમેં નહીં આતા. યે તો રાગ હૈ.

❀ પ્રભુ! તું શુદ્ધ ચૈતન્યઘન હૈ ને? બુદ્ધ' નામ એકલા જ્ઞાનકા પિંડ હૈ ને! રાગ બાગ, કે અલ્પજ્ઞતા તેરે મેં ક્યા હૈ? 'ઉદાસીનોસી'-પ્રભુ તુમ રાગ સે ઉદાસીન. તેરા આસન ભિન્ન હૈ. રાગમેં રહેના યે તેરા આસન નહીં. ઔર 'નિર્વિકલ્પોડસિ'-પ્રભુ તું નિર્વિકલ્પ અભેદ હૈ ને? એમ નિર્ણય કરનેવાલી પર્યાય આત્માકી ઐસા માનતે 'હૈ' એ નિર્ણય કરનેવાલી પર્યાય. પણ પર્યાય અનિત્ય હૈ યે નિત્યકા નિર્ણય કરતી હૈ.

❀ પ્રભુ ચૈતન્ય જ્ઞાયક સ્વભાવ ધ્રુવ, પ્રવાહ-ઉર્ધ્વ પ્રભાવ-ચૈતન્ય સ્વભાવ ભગવાન આત્મા. ઈ ઉર્ધ્વ હૈ ઐસા ને ઐસા કાયમ રહેતે હૈ. પર્યાય બદલતી હૈ પર વસ્તુતા ઐસે કાયમ ત્રિકાળ રહેતી હૈ.

❀ પામરને ભગવાન તરીકે-પ્રભુ તરીકે બુલાયા. એ ભગવાન હૈ ઉસકો ભગવાન તરીકે બુલાયા.

❀ જે આત્મામેં શક્તિ-ગુણ હૈ ઈ તો અનંત હૈ. યે અનંત પણ યે તો સંખ્યાસે અનંત હૈ. પણ એક-એક ગુણકી મર્યાદા નહીં હૈ. ભલે ક્ષેત્રમેં ત્યાં અંત આ ગયા કે આ ગુણ અસંખ્ય પ્રદેશમેં હી હૈ. પણ ભાવકા અંત નહીં ત્યાં? ભાવકા મર્યાદા નહીં હૈ. અસંખ્ય પ્રદેશમેં મર્યાદા ક્ષેત્રસે હુઈ કે અસંખ્ય પ્રદેશમેં હૈ યે પણ વો ભાવકી મર્યાદા આ 'આત્મા, આત્મા, આત્મા' ઐસા હૈ હી નહીં.

❁ શરીર, વાણી, કર્મ આદિ સંયોગ અને વિભાવ ભાવ-તે એક સમયકી પર્યાય છે એ બાહ્યલોક છે ઉસસે ચૈતન્યલોક પૃથક્ છે. પર્યાયની અંદર ઈ રાગકા લેપ છે વો તો પર્યાયમેં છે. દ્રવ્યમેં છે નહીં, દ્રવ્ય તો ત્રિકાળી નિર્લેપ વસ્તુ પડી છે. દ્રવ્ય સદા નિર્લેપ છે.

❁ વસ્તુ જ્ઞાન સ્વભાવભાવ-દ્રવ્ય સ્વભાવભાવ સદા નિર્લેપ છે. ઉસમેં તો આવરણ હી નહીં, અશુદ્ધતા નહીં, અલ્પતા નહીં વસ્તુ તરીકે, વસ્તુ તરીકે, શક્તિ તરીકે, ગુણ તરીકે માંગલિક જ છે. અને પર્યાયમાં પ્રગટ હોનેવાલા છે. તો વર્તમાન આરોપ કરકે 'વર્તમાનમેં ભી ઐસા છે' ઐસા માનનેમેં આતે છે. નૈગમનય સે.

❁ ચેતનના કાર્યો ચેતન હોય. જડની સામે નિષેધ કરીને ચેતન ભગવાન—એનું કાર્ય તો 'જાણવું, દેખવું' એ એનું કાર્ય છે. ચેતનના કાર્યો ચૈતન્ય હોય. સમ્યક્ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર એ બધા ચેતનના કાર્યો છે. ચેતનની જાતના કાર્યો છે.

❁ સ્વયં સિદ્ધ ચૈતન્ય ભગવાન. એમાં અશુદ્ધતા કેમ હોય? એ તો પૂર્ણાનંદ પ્રભુ અંદર. એક સમયકી વર્તમાન જે અવસ્થા-એની સમીપમાં પ્રભુ પૂર્ણાનંદ નિષ્ક્રિય પ્રભુ છે. નિષ્ક્રિય-નિર્વિકલ્પ પ્રભુ છે. પોતે હોં! એની પાસે તો ગણતરી? એની એક સમયની અવસ્થા અને દયા-દાનના-રાગાદિ એ તો પાણી ભરે. એની તો કાંઈ કિંમત જ નથી. નિર્વિકલ્પ નિષ્ક્રિય અખંડ આત્મા સ્વરૂપ અંદર છે. પર્યાયનો સમયનો ભેદ ખંડ ખંડ એ બધા એના સ્વરૂપમાં નથી.

❁ જે વસ્તુ છે ઈ અપૂર્ણ ન હોય, વસ્તુ છે તે અશુદ્ધ ન હોય. વસ્તુ છે તેને આવરણ ન હોય, વસ્તુ છે તે અલ્પજ્ઞાન-દશાપણે ન હોય, એ વસ્તુ ભગવાન અંદર બિરાજે છે. આત્મ તત્ત્વ. ઈ પૂરણજ્ઞાન, પૂરણઆનંદ-પૂરણશાંતિ-પૂરણ સત્તા-પૂરણ પ્રભુતા--એવું અંદર તત્ત્વ પ્રભુ તારું તત્ત્વ એજ છે. દયા-દાન-વ્રતાદિના ભાવ એ રાગ છે, એ કાંઈ આત્મા નથી. અહીં તો એ તો નથી પણ અલ્પજ્ઞ આત્મ પર્યાયપણે આત્મા નથી. જે અલ્પજ્ઞ પર્યાય ત્રિકાળને દેખે છે તે પણ આત્મા નથી. ઈ તો આત્મા વ્યવહાર અંશ ખંડ-ખંડ ભાગ છે.

❁ ત્રિકાળી વસ્તુનું સત્ત્વ-સત્, પૂર્ણ વસ્તુ ભગવાન પરમાત્મ સ્વરૂપ પ્રભુ તે બિરાજે છે. જેમ દૃષ્ટ પહોરી તીખાશથી ભરેલું લીંડી પીપરનું તત્ત્વ છે. કદ નાનો છતાં વસ્તુ દૃષ્ટ પહોરી તીખાશ ભરી છે એમ આત્મા-શરીર પ્રમાણે તેનું કદ હોવા છતાં એમાં તેના સ્વભાવમાં પૂર્ણ જ્ઞાન, પૂર્ણ આનંદ, પૂર્ણ વીતરાગપણું, પૂર્ણ સ્વભાવ ભરેલ છે એને એક વાર જો પ્રભુ! સિંહ થઈને. ગર્જના કર કે ‘હું એક સમયમાં જાણનારો ત્રિકાળ તે હું છું’.

❁ ભગવાન ચૈતન્યલોક-તેની સંપદા અને ઋદ્ધિમાં કમી નથી. જેના અનંત અનંત ગુણો-અનંત જ્ઞાન, અનંત આનંદ, અનંત પ્રભુતા, અનંત સ્વચ્છતા, અનંત ઈશ્વરતા, અનંત સુખ, અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત કાર્ય શક્તિ, અનંત કર્તા શક્તિ એવી અનંત શક્તિઓ એમાં ન્યૂનતા નથી. જે શક્તિઓનો આ છેલ્લી શક્તિ છે એવું છે નહીં અંદરમાં. અસંખ્ય પ્રદેશ છે એથી ક્ષેત્રથી મર્યાદિત છે. ચૈતન્યલોક. પણ એના સ્વભાવની શક્તિથી અદ્ભૂત, અચિંત્ય, મર્યાદારહિત શક્તિઓ છે અંદર. એવા ભગવાન આત્મામાં જ્યાં દૃષ્ટિ પડે છે અને એની રમણતામાં જ્યાં નિહાળે છે એમાં ધર્મીને ત્યાંથી બહાર નીકળવું ગોઠતું નથી. જેમ મોટો બાગ હોય-લાખો ઝાડનો અને ફળ ફૂલેલો હોય, એની સુગંધમાં અંદર ગયો હોય, એને નીકળવું ગોઠે નહીં. એ તો લાખ અને કરોડ કે અબજ એટલા ઝાડ હોય. અહીં તો અનંતા અનંતા અનંતા ગુણના ઝાડ ભર્યા છે એ દરેક ગુણમાં અનંતી રમણતા છે.

❁ તેરી ચૈતન્ય ધરતી-ચૈતન્ય ભૂમિ-ચૈતન્ય તત્ત્વ-આત્મ તત્ત્વ ત્રિકાળી-એની ધરતી એટલે વસ્તુ અનંતગુણરૂપી બીજથી ભરેલી, અનંત ગુણના બીજડા પડ્યા છે ત્યાં અંદર-રસાળ છે. એ બધી શક્તિઓમાં શાંતિને ઉપજાવનારી શક્તિઓ ભરી છે. વીતરાગતાને ઉપજાવનારી બધી શક્તિઓ પડી છે. એવી એ રસાળ ભૂમિ છે.

❁ એ તો અજાયબી ઘર અંદર છે પ્રભુ! અંદરમાં અનંતા ચૈતન્યરત્ન ભરેલા છે. એ એકેક એકેક ચૈતન્યગુણ અનંત ગુણના રૂપથી ભરેલો અને અનંત ગુણોની એમાં નાસ્તિવાળો ભરેલો ગુણ.

❀ પોતે જ સર્વસ્વ છે. પરને લઈને નહીં. પર વસ્તુ છે માટે અહીં જ્ઞાન થાય છે એમ નહીં. ઈ તારું પોતે જ સર્વસ્વ. બધું સ્વ ને પરને જાણવાનું સ્વરૂપ ઈ તું છો એ શુભરાગ આવ્યો—રાગ-દેવ-શાસ્ત્રનો, વિનયભક્તિ આદિ એ અમારો દેશ નહિ. એ અમારો પરિવાર નહીં. જ્યાં જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આદિ, અનંત આનંદ આદિ વસે છે, જ્યાં અમારા ગુણ આદિનો પરિવાર વસે છે તે અમારો સ્વદેશ છે.

❀ એ અંદર ભગવાન સ્વરૂપ જ તારું છે પ્રભુ. જો ભગવાન સ્વરૂપ ન હોય તો પર્યાયમાં, દશામાં ભગવાનપણું ક્યાંથી આવશે? ક્યાંય બહારથી આવે એવું છે?

❀ પરમાત્મા પોતે અંદર રાગથી ભિન્ન, શુભ અશુભ ક્રિયાથી જે દયા-દાન-વ્રત-ભક્તિના ભાવ એ રાગ છે એનાથી ભિન્ન એ આત્મા તો અજાયબ કોઈ ઘર છે.

❀ પોતામાં જ બધું ભરેલું છે. બધું એવું જે જ્ઞાન એ તારામાં બધું ભરેલું છે. પોતામાં જ બધું ભરેલું છે. એ લોકાલોક ભર્યું છે એમ નહીં. પણ લોકાલોક અને એનું જ્ઞાન એ બધું તારામાં તારાથી ભરેલું છે. જ્ઞાન તો લોકાલોકને જાણે એ તો પોતાનો સ્વભાવ છે. સર્વસ્વ પોતાનો સ્વભાવ છે.

❀ જ્ઞાન, આનંદ, શાંતિ, સ્વચ્છતા, પ્રભુતા, ઈશ્વરતા, કર્તા-કર્મ-કરણ-સંપ્રદાન આદિ ગુણ અજાયબી ભર્યા છે અંદર. કે ગમે તેટલી પર્યાય નિર્મળ પ્રગટ હો તોય અજાયબી ગુણ છે એમાં ઘસારો લાગતો નથી. ઈ કેવળજ્ઞાનની પર્યાય પ્રગટ થાઓ તો ભી અજાયબી ગુણમાં ઓછપ આવતી નથી એવું એ જોવા જેવું અજાયબી આત્મઘર. (છે)

❀ ભાઈ! તું ભગવાન આવડો છો. તારી એક શક્તિ પ્રભુતાની પૂર્ણતાથી ભરેલી. એવા અનંતી શક્તિ અને અનંતી શક્તિની પર્યાયો અનંતી અને એ સિવાય આખું લોકાલોક. એને તારો જ્ઞાન ને દર્શનનો પર્યાય જાણવાને સમર્થ છે. ઈ એની હેયાતીને લઈને પોતાના સ્વભાવનું એવડું એટલું સામર્થ્ય છે. એથી અનંતગણા ગુણોનો ધરનાર-એ ગુણો પણ બેહદ છે. સંખ્યાએ બેહદ છે પણ એની શક્તિએ પણ બેહદ છે. એમ જ્ઞાતાદૃષ્ટા જેમ અનંતને અનંતને સઘળું અનંતને વીર્યમાં રોકીને રત્નાકરથી અનંતને

પોતાનાથી જાણ્યું તેનું કર્મ કર્તા થઈને પોતાનું કાર્ય થયું. અનંત રતનના ઓરડા ભર્યા પ્રભુમાં. એકેક ગુણમાં અનંતી અનંતી તાકાત છે. એકેક ગુણમાં અનંતી પર્યાય થવાની તાકાત છે. અનંતી તાકાત છે ઈ બીજી વાત. પાછી ઈ અનંતી પર્યાય થવાની તાકાત છે ઈ પણ ત્રીજી વાત. એવો એ ભગવાન ત્રિલોકના નાથ તીર્થંકરનો આ પોકાર છે.

❁ આત્મા પોતે જ સર્વ-પોતે જ સર્વસ્વ છે. ‘સર્વસ્વ’ આ બધું સર્વ પોતે છે. એની આગળ બીજી ચીજ અભાવ સ્વરૂપ છે એમાં.

❁ ધરમની દશા-પર્યાય એનું કારણ તો ત્રિકાળી ભગવાન છે. એ દ્રવ્ય તેવું ને તેવું મારું રહ્યું છે. અરે! અલ્પજ્ઞ દશામાં પણ—નિગોદની અલ્પજ્ઞદશામાં પણ દ્રવ્ય અને ગુણ જેવા છે તેવા જ રહ્યા છે. અંદરની મોટપ પ્રભુની ચૈતન્ય આનંદનો નાથ ભગવાન! જેની મોટપ આગળ સિદ્ધની પર્યાય પણ મોટપ ન લઈ શકે એવો જે ભગવાન શુદ્ધાત્મા સર્વજ્ઞ જિનેશ્વર પરમેશ્વરે કહ્યો આ આત્મા અંદર. એ પૂર્ણ આનંદનો સાગર છે.

❁ અગ્નિને ઉધઈ નહીં. સુવર્ણને ગંધ (કાટ) નહીં એસે ભગવાન આત્મામેં આવરણ નહીં દ્રવ્યમેં.

❁ શુભભાવમાં શ્રમ પડે છે. થાક લાગે છે. આત્માનો સ્વભાવ નથી માટે. જ્ઞાનીને પણ શુભભાવ આવે પણ ઈ થાક છે. દુઃખ છે. વિશ્રામ લેવાની ચીજ એ નથી. વિશ્રામ ઠામ તો ભગવાન આનંદમૂર્તિ પ્રભુ! સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ-એ વિશ્રામ ધામ છે. જ્ઞાન ને આનંદ પાર નહિ એવી અનંત સ્વાભાવિક શક્તિ-ગુણ એનો ભરેલો એક અખંડ પદાર્થ. જેનો અંત નથી એવી અનંત સ્વભાવી શક્તિઓથી ભરેલો એક અખંડ પદાર્થ છો અનંત શક્તિઓ હોવા છતાં એકરૂપ પદાર્થ છો.

❁ પ્રભુ! તેરે સર્વોત્કૃષ્ટ આત્મા હો તો તેરા આત્મા હી હૈ. પરદ્રવ્ય હૈ યે સબ તેરા કરને જાયેગા તો ત્યાં વિકલ્પ આયેગા અને સર્વોત્કૃષ્ટ તું હૈ. ઉસમેં દૃષ્ટિ કરેગા તો સમ્યક્દર્શન-જ્ઞાન હોગા.

(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ)

